

Lühiajaline. Suuremõõtmeline

Indrek Grigor

3. septembril avati Eesti Rahva Muuseumis Raadi mõisapargis skulptuurinäitus töödest, mis sündisid augusti lõpust septembri alguseni väldanud rahvusvahelise skulptuurisümposiooni „Lühiajaline. Suuremõõtmeline“ käigus ja mis jäävad sinna aastaks. Sümpoosioni peakorraldajad olid Jevgeni Zolotko ja Bruno Kadak, osalesid kunstnikud Uwe Schloen (Saksamaa), Jevgeni Zolotko (Eesti), Csilla Nagy (Ungari), Gleb Netšvolodov (Inglismaa), Ahti Seppet (Eesti) ja Eike Eplik (Eesti). Autorite valikut mõjutasid Zolotko sõnul isiklikud kontaktid, situatsioonispetsiifika ja püüe pakkuda soolist ja ealist mitmekesisust. Sümpoosionipaiga valik sõltus aga ka juhusest. Tartu loomemajanduskeskuse parki planeeritud sümpoosion tuli sealt ootamatult käivitunud ehitustegevuse tõttu üle viia Raadi mõisaparki: selles pole aga midagi traagilist, sest see nihe kinkis ekspositsioonile uue tähendusmõõtmelise.

Materjalile orienteerituse asemel keskenduti sümpoosionil vormile, kuid ökonoomsuse mõttes kasutasid kõik kunstnikud puitu, vahtpolüstürooli ja makrofleksi. „Lühikeses ajaga suured teosed lühikeseks ajaks,“ põhjendas kuraator Jevgeni Zolotko materjalivalikut. Valminud teostest on vormilises mõttes kõige klassikalisemad Ahti Seppeti „Katik“ ja Gleb Netšvolodovi „Submarinus Yellows Vulgaris“. Seppeti puhul on raske üldistavalt rääkida talle omasest vormist, küll aga torkab silma kujundi pinna läbitöötatus, mis seekord seisneb krohvitud pinnale geomeetriliste jooniste kandmises. Kubistlik vorm ei ole Seppetile uus, mõne aasta eest oli Tartu kunsti aastanäitusel väljas tema sari samasugustest, kuid väiksematest töödest, kuid toona oli tööde vorm märksa vabam – seekord on Seppet püüdnud tabada klassikalist modernistlikku vabaõhuskulptuuri.

Gleb Netšvolodov saabus sümpoosionile iroonilise kultuuriatašeenähtuse kollasel allveelaeval Submarinus Yellows Vulgaris. Veidrate konnotatsioonide laviin on kerge tekkima. Ühelt poolt on tegemist ühe kultuslikuma popikooniga, teiselt poolt on eestlastel võõraste allveelaevadega ja Raadi mõisapargil Vene sõjaväega omad suhted. Kuid tulenevalt sellest, et sümpoosioni koht muutus ootamatult, oletan, et autor ise kultuuripoliitilist šantaaži ei kavatsenud. Tegemist on pigem eneseiroonilise kommentaariga: Eestist pärit kunstnik, kes on viimased 20 aastat peamiselt Londonis elanud ja töötanud, maabus taas kodumaa mulda (Gleb Netšvolodov kolis tagasi Tartusse ja asus õppima Tartu ülikooli semiootika osakonna doktoriõppes), millele viitab laeva ja maapinna vastandamine kokkupõrkest mullase laevanina näol. Sümboolsust lisab asjaolu, et laeva eksponeeritakse õhus rippuvana. Nii ei ole otsene popitsitaat mitte juhuslik, vaid vägagi tähenduslik: kadunud poeg naasis kaugelt maalt ja tõi sealt ilusaid asjakesi ja uusi kombeid.

Samamoodi haakub Raadi mõisapargiga Jevgeni Zolotko installatsioon „Müüt“, mis koosneb kuuest sissepoole pööratud toruga tankist. Töö fooniks on tema mälestus kuulujutust, et mõisapargi tiigi põhjas on tank. Samas taandub see isiklik lugu Zolotkole omaste üldisemaid assotsiatsioonide pakkuvate vormilahenduste ees. Hall toon ja suletud keskkond iseloomustavad Zolotko töid juba tükimat aega. Hiljuti lõppenud Artishoki biennaali tööna, mis jäi välja ka Eesti Maalikunstnike Liidu näituse „Viimane maal“ keskse tööna, kattis kunstnik Kunstimaja suure saali aknad tselluvilla, peenestatud makulatuurimassiga. Kommunikatsioonikanal välismaailmaga on suletud, aga mitte lihtsalt suletud, vaid topitud kinni ülemäärase sõnamassiiviga. See oli Zolotko võrdlemise kriitiline kommentaar kõiki Artishoki biennaali töid saatnud tekstimassiivile. Samasuguse situatsiooni loovad ka enese sisse pööratud torudega tankid. Autorit tundes olen skeptiline selle teose poliitilise tähenduslikkuse suhtes. Mängides isiklikule mälestusele, räägib see töö pigem oma mälestustest kui hirmu ja trauma allikast, mida me piinlikkuse ja eituse kujul personaalse vägivallana enesesse avame.

Konkreetselt postsotsialistliku traumaga tegeleb Csilla Nagy töös „АРМАКТУС”, mis kujutab seinalt eemaldatud plokk-kirjas tähti, mis moodustavad teksti „СИНА + МИНА = АРМАКТУС”. Nagy ise kommenteerib oma tööd järgmiselt: „Kirjutades eesti sõna kirillitsas, püüan ma tühistada keele piirid, aga ühtlasi ka piiri mineviku ja oleviku vahel. See on nagu absurdne sõnum minevikust või vastupidi – naiivne pühendus minevikust säilinud fragmentidele.” Lisaks abituks tegevale siirusele, millega väga tõsistele küsimustele viidatakse, hakkab see teos tööle ka autori Ungari päritolu tõttu. Lokaalne, rahvusliku tasandiga nali, mis kohaliku kunstniku taolist akti paratamatult saadaks, tühistub. See on sarnase taustaga, kuid siiski kõrvalseisva isiku siiras manitsus. Sümpoosioni kuulsaim väliskülaline oli Uwe Schloen Saksamaalt. Ta on Eestit korduvalt väisanud, viimati aasta tagasi, kui rajas Paidesse ühe oma mööda Euroopat laiali puistatud bussiootepaviljonidest. Selle külaskäigu ajal kirjutas ta rea absurdseid luuletusi „Eesti kui ehitusplats”, mis on Kaire Nurga tõlkes ja esituses Schloeni installatsiooni integreeritud. Installatsioon kujutab enesest autorile omaselt hoonet, millel aga puuduvad uksed ja aknad, tegemist on täiesti suletud torniga, mida piiravad põlenud lauajupid, torni sisemusest aga kõlavad kummalised lood. Installatsiooni pealkiri „Ehitusplats” viitab justkui pooleliolemisele, kuigi teos on emotsionaalselt kuvandilt suletud või suisa tõrjuv. Nii saab ehitusjärgus olemisest justkui suletuse vabandus, samas pole ka valmimist oodata. Kaire Nurga sõnul mingit kommentaari eestlaste aadressil siit otsida ei maksa. Reisimine olevat Schloeni jaoks võimalus rahus töötada, nii luuletused kui torn kujutavad autori enese siseheitlust.

Kuues sümpoosionil osalenud kunstnik, Eike Eplik on püstitanud parki murdunud puu „Puu sinu aias”, mille otsas istub pisut groteskne sinilind. Lind on märksa naturalistlikumalt modelleeritud puutüvega silmatorkavas vastuolus. Tean Epliku varasematest töödest vaid tema Tartu kõrgema kunstikooli lõputööna valminud reljeefi, julgeksin aga siiski üldistavalt viidata püüdele luua kunstlik keskkond, milles hargneb sõltumatu narratiiv. Oma meeleoluka lahendusega on aga Epliku muinasjutt sümpoosioni kõige kommunikatiivsem töö.

Skulptuurid peaksid Raadi mõisaparki jääma umbkaudu aastaks. Park on avatud iga päev kella 8st kuni 22ni. Lisaks sümpoosioni töödele on mõisapargis endiselt vaadata Alar Madissoni koostöös ERM iga sündinud fotoinstallatsioon „Meie siin maal” Raadi peahoone varemete akendel.